

Lykke, selvfølelse – og livskvalitet

Av Stig Slørdahl, administrerende direktør i Helse Midt-Norge RHF, først publisert i Dagens Medisin 08.10.2020

Mange har erfart at gode teaterstykker, bok-opplevelser eller konserter, men også fotballkamper, gir en selvopplevd god følelse som vi tror er helsefremmende. Kanskje bygger vi en kulturhelse som bidrar til at vi lettere møter hverdagens utfordringer?

I SOMMER så jeg filmen «The Summer of '92» fra 2015 sammen med barnebarnet Lucas (5). Han hadde nok sett filmen flere ganger og kunne mange av replikkene. Likevel; filmen handler om det som kanskje er den største idrettsbegivenheten i Danmarks historie – og en sommer som endret landets selvfølelse og innbyggernes opplevelse av lykke slik det er dokumentert i undersøkelser etterpå.

MISNØYE OG KRITIKK. Det er en utrolig historie. Samme dag som gruppetrekningen til Europamesterskapet i fotball i Sverige i 1992 ble gjennomført, trakk Danmarks populære landslagssjef Sepp Piontek seg. Ny trener ble ansatt i løpet av kort tid, Horst Wohlers fra Bayer 05 Uerdingen, men han fikk ikke heve kontrakten han var i. Derfor ansetter danskene den mannen de tidligere hadde vraket, Richard Møller Nielsen («Ricardo»).

Danskene får andreplassen i puljen etter Jugoslavia, uten at det danske publikummet er overbevist av spillestilen. Danmarks største stjerne, Mikael Laudrup – sentral på Barcelona – trekker seg fra laget under kvalifiseringskampene. Det gjør også lillebror og Bayern München-spiller Brian. De er misfornøyde og uttrykker at de mangler respekt for Ricardo (Brian lot seg seinere overtale til å komme tilbake). Entusiasmen for landslaget, som hadde vært kjempehøy på 1980-tallet, faller og kritikken hagler.

Vel en uke før mesterskapet starter, blir Danmark tilbudt plass. På grunn av krigshandlingene i eget land, hadde Jugoslavia blitt utestengt.

FINALE – OG EM-SEIER! Danmark snubler seg på en positiv måte gjennom de tre innledende kampene med uavgjort mot England, tap mot Sverige, og seier i den siste kampen mot en av favorittene, Frankrike.

På grunn av andre resultater kommer de til semifinale mot Nederland: En utrolig kamp hvor Danmark leder frem til 86. minutt – og deretter må spille ekstraomganger med ti mann. I straffesparkkonkurransen redder Peter Schmeichel skuddet fra Marco van Basten, som hadde scoret 17 på rad i AC Milan. Og Danmarks Kim Christofte setter siste straffe i mål slik at «De røde og hvite» vinner 5–4.

I finalen på Nya Ullevi i Göteborg vinner Danmark, mot alle odds, 2–0 mot regjerende verdensmester Tyskland. Peter Schmeichel hadde igjen noen utrolige redninger.

BEDRE ENN BESTEMOR? I denne historien er det mange underhistorier, som at Kim Vilfort forlater mesterskapet på grunn av en dødssyk 6 år gammel datter på Rikshospitalet i København. Han blir overtalt, også av datteren, til å reise tilbake og scorer på straffe mot Nederland og andremålet i finalen mot Tyskland. John Faxe Jensen scorer også på straffen sin, men var kjent for sjelden å score på skuddene sine. I finalen lyktes han.

Richard Møller Nielsen, som gikk fra å være åttendevalget som landslagstrener til å bli den største suksessen i historien, ble fortsatt ingen stor folkehelt – kanskje ikke før han døde i 2014 og etter den nevnte filmen. Han ble internasjonalt kåret til Europas beste trener i 1992, men det var Brøndbys trener som ble årets trener i Danmark.

Da Danmark etablerte Hall of Fame, ble Sepp Piontek inkludert tre år før Ricardo. Det hang kanskje igjen i veggene til det danske fotballforbundet; det ledere sa da de ikke ønsket han som trener i 1990: «Bestemora mi kunne ha oppnådd de samme resultatene som Richard Møller».

LIVSKVALITET. Tidligere polsk fotballspiller, og senere pave Johannes Paul 2, har blitt sitert på at «av alle uviktige ting i livet er fotball den viktigste». Det er nesten utrolig å lese om hva seieren i 1992 har gitt av resultater på dansk selvfølelse og lykke. I en artikkel fra 2006 i British Medical Journal skriver forfatterne: «The Danish football triumph of 1992 has had a lasting impact. This victory arguably provided the biggest boost to the Danish psyche since the protracted history of Danish setbacks began with defeat in England in 1066, followed by the loss of Sweden, Norway, Northern Germany, the Danish West Indies, and Iceland...».

Så virker det kanskje litt i overkant å bruke en kronikk på en fotballturnering i 1992, men den viser at livskvalitet og helse påvirkes av mange ulike opplevelser. Nå vil kanskje onde tunger hevde at gledene ved fotball oppveies av tap og nedturer, men jeg er ikke sikker. Jeg er overbevist om at Kristiansunds inntreden i eliteserien har vært viktig for byens selvfølelse. Fra å være byen som rekrutterte gode fotballspillere til andre byer som Molde, har byen nå selv et lag som presterer på topp i Norge. Tilsvarende tror jeg at Bodø aldri blir den samme etter årets seriemesterskap.

KULTURHELSE. For noen år siden skrev jeg en blogg på nettstedet forskning.no med tittelen «Kulturhelse». Bakgrunnen var en vitenskapelig publikasjon fra Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag (Hunt) som viste en assosiasjon mellom kulturdeltakelse og selvopplevd helse, tilfredshet med livet og mindre angst og depresjon. Selvfølgelig er det viktig å huske at dette var en epidemiologisk undersøkelse med dets begrensinger, men livserfaringen til mange av oss er at gode teaterstykker, bokopplevelser eller konserter, men også fotballkamper, gir en selvopplevd god følelse som vi tror er helsefremmende. Kanskje bygger vi, slik jeg foreslo den gangen, kulturhelse som bidrar til at vi lettere møter hverdagens utfordringer.

En ting er sikkert. Danskene glemmer ikke opplevelsen fra 1992 og nye generasjoner, som barnebarnet mitt, lærer seg å glede seg over den gangen Danmark var best i fotball. Slike opplevelser ønsker veldig mange av oss, og vi er enige hvis det blir Norge, og litt mindre hvis det blir Rosenborg, Kristiansund eller et annet lag.